

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
Rotel 060110

DOM
2014-07-03
Stockholm

Mål nr
M 9309-13

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Nacka tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2013-09-25 i mål nr M 1002-13, se bilaga

KLAGANDE

Bergvik Skog Väst AB

Ombud: S B

MOTPART

Länsstyrelsen i Dalarnas län
791 84 Falun

SAKEN

Föreläggande om krav på besiktning av gruvdamm på fastigheten X i Ludvika kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Mark- och miljööverdomstolen fastställer mark- och miljödomstolens domslut med endast den ändringen att tidpunkten inom vilken besiktningen ska vara utförd bestäms till den 30 september 2014 och tidpunkten för när redovisningen senast ska ske bestäms till den 31 oktober 2014.

Dok.Id 1146178

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 2290 103 17 Stockholm	Birger Jarls Torg 16	08-561 670 00 08-561 675 50	08-561 675 59	måndag – fredag 09:00-15:00
		E-post: svea.avd6@dom.se www.svea.se		

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Bergvik Skog Väst AB (bolaget) har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen, med ändring av mark- och miljödomstolens dom, upphäver länsstyrelsens föreläggande om besiktning av gruvdammen på fastigheten X.

Länsstyrelsen i Dalarnas län (länsstyrelsen) har motsatt sig ändring.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Bolaget har i huvudsak tillagt följande utöver vad som tidigare anförts.

Järnmalsmförekomsten i Håksbergfältet är känd sedan åtminstone 1600-talet. Malm har brutits i flera hundra år och levererats till hyttor i grannskapet. Under åren 1920 till slutet av 1930-talet låg gruvverksamheten i Håksberg helt nere. År 1937 förvärvades gruvan av tyska intressen, som drev den fram till andra världskrigets slut. Därefter administrerades gruvan av Flytkapitalbyrån där den ingick i de s.k. Tyskgruvorna. Dessa samlades år 1950 i det då nybildade AB Statsgruvor, som löste in gruvorna. AB Statsgruvor drev verksamheten i Håksberg fram till år 1968 då gruvan överläts till Stora Kopparbergs Bergslags AB, som dessförinnan arrenderat gruvan under ett antal år. År 1978 överläts verksamheten till Svenskt Stål AB (SSAB). SSAB lade ner verksamheten något år senare. Det var i samband med nedläggningen som SSAB och länsstyrelsen i samråd tog fram en plan för återställning av bl.a. den nu aktuella gruvdammen. Bergvik Skog Väst AB är ett dotterbolag till Bergvik Skog AB och bildades i mars 2004. I bolaget uppgick bl.a. Stora Kopparbergs Bergslags AB genom fusion. Verksamheten som övertogs var uteslutande skogsbruk. Stora Kopparbergs Bergslags AB hade redan på 1970-talet avyttrat all sin gruv- och stålrörelse. Pappersindustrierna hade sedan länge övergått till andra företag i Stora-koncernen.

Föreläggandet skulle rätteligen ha riktats mot SSAB. Det är inte gruvverksamheten i sig som är problemet utan återställningsarbetet, i vilket bolaget inte haft någon del. Återställningsarbetet har utförts av SSAB och länsstyrelsen i samråd. Ärendet gäller ett dammgennombrott vid en mindre sjö som inte borde funnits där om återställningsarbetet skötts korrekt. Vid återställningsarbetet har varken Naturvårdsverkets föreskrift om

återställande eller den egna planen följts, bl.a. genom att tänkt nödutlopp i form av ett tre meter djupt dike inte uppförts och att den s.k. munken inte åtgärdats på ett för framtiden acceptabelt sätt, genom förslutning med betonglock och igengjutning av utloppsledning. Följden av att diket inte anlades blev att en sjö tillskapades, som med åren är vad som förorsakat de nu aktualiserade problemen. Genom den oplanerade sjön har vattennivån i densamma stigit så högt att nivån vid höga flöden så småningom nått upp till munken varför vattnet i stället sökt sig ut. Någon slutbesiktning synes inte heller ha genomförts. Om slutbesiktning skett borde länsstyrelsen ha reagerat på bristerna.

Länsstyrelsen har, utöver vad som tidigare anförts, lagt till i huvudsak följande. Det överlämnas till Mark- och miljööverdomstolen att bedöma om bestämmelserna i 11 kap. eller 10 kap. miljöbalken är tillämpliga i målet. Länsstyrelsen föreläggande alternativt mark- och miljödomstolens dom bör fastställas med justering för tidpunkt för besiktning och redovisning.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

För att säkerställa syftet med miljöbalken och dess anslutande föreskrifter ska en tillsynsmyndighet enligt 26 kap. 1 § miljöbalken på eget initiativ eller efter anmälan i nödvändig utsträckning kontrollera efterlevnaden av balken samt vidta de åtgärder som behövs för att åstadkomma rättelse. Som en grundläggande regel för tillsynsutövningen gäller enligt 26 kap. 9 § miljöbalken, att en tillsynsmyndighet i det enskilda fallet får meddela de förelägganden och förbud som behövs för att balken med dess föreskrifter ska följas. Det materiella stödet för ett föreläggande eller förbud hämtas i miljöbalkens övriga bestämmelser, t.ex. de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. eller de särskilda reglerna om miljöfarlig verksamhet i 9 kap., om miljöskador i 10 kap. och om vattenverksamhet i 11 kap.

I detta fall har de myndigheter som utövar operativ tillsyn på kommunal och statlig nivå ställts inför förhållanden som inte med någon självklarhet kan hänföras under det ena eller det andra kapitlet i miljöbalken, vilket kan förmodas ha komplicerat myndigheternas möjligheter att bestämma nivån för tillsynsansvaret och adressat för

tänkta tillsynsåtgärder. Av handlingarna i målet framgår att kommunens miljökontor uppmärksammade länsstyrelsen på läckaget i det nedlagda sandmagasinet vid Håksbergs gruva. Sandmagasinet har, enligt vad som kan utläsas av handlingarna, utgjort deponi för anrikningssand som med vatten transporterats till magasinet där avfallet hållits på plats med åtminstone en dammvall, här benämnd gruvdammen. För hanteringen av gruvavfallet och vattnet i sandmagasinet har även andra konstruktioner använts, exempelvis finns ännu en s.k. munk kvar. Dessa förhållanden omfattar alla de kapitel i miljöbalken som tagits upp inledningsvis.

I den uppkomna situationen har länsstyrelsen valt att hämta stöd för sitt tillsynsföreläggande i 11 kap. 17 § miljöbalken som handlar om underhållsansvar för en vattenanläggning. Gruvdammen på fastigheten X kan, betraktad för sig, hänföras till en sådan vattenanläggning för vilken det föreligger underhållsskyldighet enligt detta lagrum. I lagrummet stadgas att den som äger en vattenanläggning är skyldig att underhålla den så att det inte uppkommer skada för allmänna eller enskilda intressen genom ändringar i vattenförhållandena. Om vattenanläggningen med stöd av en särskild rättighet utförts på någon annans mark och äganderätten till anläggningen övergått till markägaren till följd av att rättigheten upphört, kvarstår emellertid underhållsskyldigheten för den som var rättighetshavare.

I den överklagade domen har mark- och miljödomstolen, som utgångspunkt för sin bedömning av bolagets överklagande, betraktat gruvdammen som en integrerad del i sandmagasinet och funnit att förhållandena var hänförliga till regleringen i 10 kap. miljöbalken.

Frågan är nu om det, mot den redovisade bakgrunden, finns stöd för att rikta tillsynsföreläggandet avseende sandmagasinets gruvdamm mot bolaget. Mark- och miljööverdomstolen gör följande bedömning.

Av utredningen i målet framgår att Stora Kopparbergs Bergslags AB ägt fastigheten där sandmagasinet är beläget mellan 1969–2003 och att Bergvik Skog Väst AB därefter övertog fastigheten som en följd av fusion. Bolaget har sedan dess ägt fastigheten. Inget annat har framkommit än att bolaget som markägare också får

behandlas som ägare till gruvdammen. Detta innebär att 11 kap. 17 § första stycket första meningen miljöbalken ger stöd för att bolaget inte fullständigt kan undandra sig en underhållsskyldighet för gruvdammen. Det bör i detta sammanhang beaktas att underhållsskyldigheten är av stor betydelse bl.a. av säkerhetsskäl. I detta fall har som tidigare nämnts tillsynsmyndigheten inlett ett tillsynsärende med anledning av ett förmodat behov av brådskande underhållsåtgärder för att förhindra ytterligare haveri. Det kan i en sådan situation inte krävas att tillsynsmyndigheten ska behöva vidta ingående utredningar för att utreda vem av flera möjliga ansvariga som ett föreläggande bör riktas mot. Den omständigheten att ett underhållsansvar eventuellt också kan åligga SSAB enligt 11 kap. 17 § första stycket andra meningen, ska därmed inte frånta bolaget dess ansvar i detta fall. Det av länsstyrelsen meddelade föreläggandet innebär att bolaget ska utföra en besiktning och lämna förslag på säkerhetshöjande åtgärder, något som inte heller framstår som oskäligt betungande.

Mark- och miljööverdomstolen kan, med anledning av att mark- och miljödomstolen funnit att bolaget har ett ansvar enligt 10 kap. miljöbalken, konstatera att det i målet saknas utredning som visar om det dammgenombrott som skedde 2009 orsakat en föroreningskada enligt 10 kap. 1 § miljöbalken. Det finns inte heller en utredning enligt 10 kap. miljöbalken om vem eller vilka som i så fall är ansvariga för att avhjälpa skadan. På det underlag som finns i målet är det därför inte möjligt att ta ställning till frågan om eventuellt avhjälpande enligt 10 kap. miljöbalken.

Sammanfattningsvis finner Mark- och miljööverdomstolen att bolaget med hänsyn till det som nu sagts är rätt adressat för det av länsstyrelsen meddelade föreläggandet och bolagets överklagande ska därmed avslås. Eftersom tidpunkten har passerats för när besiktningen och redovisningen skulle ha varit utförda, bör nya tidpunkter föreskrivas i enlighet med vad som framgår av domslutet.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Henrik Löv, Vibeke Sylten, Malin Wik, referent, och tekniska rådet Dag Ygland (skiljaktig).

Föredragande har varit Camilla Fylkehed.

SKILJAKTIG MENING

Tekniska rådet Dag Ygland är skiljaktig och anser att Bergvik Skog Väst AB är fel adressat för föreläggandet.

Den aktuella gruvdammen har tillkommit som en följd av gruvverksamhet. De närmare omständigheterna om hur brytningskoncessionen var utformad och vilka rättigheter och skyldigheter som följde med när SSAB bildades är inte kända, men det faktum att SSAB ingav en plan för efterbehandlingen och också genomförde delar av den talar för att SSAB vid denna tid ansåg sig som rättighetsinnehavare.

Efterbehandlingen utfördes på ett sådant sätt att vatten kan dämmas upp i magasinet och en vattenspegel bildas. Därmed pågår en vattenverksamhet och dammarna utgör en vattenanläggning. Att det inte finns något tillstånd till vattenverksamheten förändrar inte den saken (prop. 1997/98:45 del 2 s. 139).

Jag anser till följd av ovanstående att underhållsansvaret ska bedömas utifrån 11 kap. 17 § miljöbalken andra meningen. Länsstyrelsens beslut ska därför upphävas och återförvisas för föreläggande av SSAB istället. Tillträde till marken för att utföra åtgärder har SSAB genom 28 kap. 11 § miljöbalken.

Jag instämmer med majoriteten att även en markägare har ett ansvar för en anläggning på sin mark och jag instämmer också i att tillsynsmyndigheten inte ska behöva gör allt för omfattande utredningar inför ett föreläggande. Jag anser dock inte att det uppväger min slutsats i detta fall.

NACKA TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2013-09-25
meddelad i
Nacka Strand

Mål nr M 1002-13

KLAGANDE

Bergvik Skog Väst AB, 556610-5358, Trotskatan 25, 791 71 Falun

MOTPART

Länsstyrelsen Dalarnas län, 791 84 Falun

SAKEN

Föreläggande om krav på besiktning av gruvdamm på fastigheten Ludvika X

ÖVERKLAGAT BESLUT

Länsstyrelsen i Dalarnas läns beslut 14 januari 2013 i ärende nr 535-3247-2012, se [domsbilaga 1](#)

DOMSLUT

Mark- och miljödomstolen ändrar det överklagade beslutet endast på så sätt att dels tidpunkten inom vilken besiktningen ska vara utförd bestäms till den 30 november 2013, dels tidpunkten inom vilken redovisning ska ha skett bestäms till den 30 december 2013.

Dok.Id 319066

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 1104 131 26 Nacka Strand	Augustendalsvägen 20	08-561 656 00 E-post: mmd.nacka@dom.se www.nackatingsratt.domstol.se	08-561 657 99	måndag – fredag 08:30-16:00 -

BAKGRUND

Ludvika kommun uppmärksammade den 23 november 2009 ett läckage i sandmagasinet vid Håksbergs gruva på fastigheten X. Fastigheten ägs av Bergvik Skog Väst AB (Bergvik). Länsstyrelsen har i ett beslut den 14 januari 2013 förelagt Bergvik att tillse att en oberoende sakkunnigbesiktning utförs på dammen vid sandmagasinet.

På platsen har Stora Kopparbergs Bergslagen AB bedrivit gruvverksamhet under perioden 1965-1978, under 1978 övertogs verksamheten av SSAB som drev gruvan fram till nedläggningen av verksamheten i december 1979.

Anläggningen bestod i drift av ett anrikningsverk dit processvatten leds. Processvattnet med gruvavfallet leds till ett sandmagasin bestående av sedimentationsbassäng och klarningsbassäng. Vid nederbördsrika perioder då tillrinningen till sandmagasinet är större än avgången genom läckage och avdunsting uppstår överskottsvatten som avleds i returvattenledningen via anrikningsverket till Hillen. Torrperioder föranleder ett ökat uttag från Hillen.

Sandmagasinet är anlagt i en dalgång på Hillklintens östra sluttning ca 1 km från anrikningsverket. Dalgångens smalaste del är avskuren med en dammvall bestående av gråberg. Dräneringslager och tätningslager består av osorterat gods respektive packad sand från anrikningsverket. Magasinet tillfördes anrikningssand genom utspolning med hydrocyklon. Via en kulvert genom dammvallen avbördas vatten till en mindre klarningsbassäng. Klarvattnet återgår till anrikningsverket via en självfallsledning. Vattenståndet i magasinet kan regleras med en träkonstruktion kring den munk varifrån vattnet avbördas via kulverten till klarningsbassängen.

Efter verksamhetens avslut i december 1979 inkom SSAB med en plan för landskapsvårdande åtgärder vid Håksbergs sandmagasin. SSAB har tagit bort befintliga rörledningar, bockar av trä och anlagt nödutlopps- och avbördningsdike

genom den sydvästra dammvallen. Tätning av munken samt insådd av gräs och utplantering av tallplantor har inte skett.

YRKANDEN M.M.

Bergvik Skog Väst AB har yrkat att länsstyrelsens föreläggande ska upphävas.

Bergvik har till stöd för sin talan anfört följande. Sandmagasinet vid Håksbergs gruva anlades år 1967 av Stora Kopparbergs Bergslags AB under den tid bolaget arrenderade gruvan av statliga AB Statsgruvor. Marken där sandmagasinet är beläget hade dock dessförinnan på ansökan av Statsgruvor löst enligt gruvlagstiftningen och knöts till Föreningsgruvans utmål enligt 34 § då gällande gruvlag, vilket framgår av förrättningsprotokoll från Bergmästaren. Gruvan och sandmagasinet drevs således av annan än den som ägde marken. År 1969 förvärvade Stora Kopparbergs Bergslags AB bl.a. Håksbergs gruva samt mark av AB Statsgruvor. Stora Kopparbergs Bergslags AB ägde och drev sedan Håksbergs gruva fram till slutet av 1977, då gruvan således till AB Domen och kom sedan att ingå i Svenskt Stål AB, vilket bildades vid den här tiden genom en sammanförning av gruv- och stålverksamhet inom Stora Kopparbergs Bergslags AB, Gränges AB och Norrbottens Järnverk. SSAB drev sedan Håksbergs gruva fram till 1980.

I sin motivering till föreläggandet har länsstyrelsen hänvisat till 17 kap. 11 § miljöbalken och angett att Bergvik har ansvaret för dammanläggningen vid sandmagasinet med hänsyn till att bolaget är markägare. I detta fall har dock sandmagasinet och dammen anlagts på annans mark med stöd av marklösen enligt gruvlagstiftningen. När SSAB tog över gruvan tog man även över rätten att disponera över sandmagasinet och dammanläggningen med stöd av den markupplåtelse som tidigare skett enligt gruvlagstiftningen, således med särskild rätt. Därmed är 11 kap. 17 § andra meningen miljöbalken tillämplig där det framgår att om en dammanläggning utförs på annans mark med stöd av särskild rättighet och äganderätten till anläggningen övergått till markägaren till följd av rättigheten upphört, kvarstår underhållsskyldigheten för den som är rättighetshavare. I detta fall

kvarstår således underhållsskyldigheten för SSAB. Länsstyrelsen har inte i sitt föreläggande betraktat de bakomliggande sakförhållandena utan enbart ett till vem som i dag är lagfaren ägare till den aktuella fastigheten. Kravet har riktats mot fel adressat, med hänsyn härtill ska föreläggandet upphävas.

När gruvan i Håksberg stängdes av SSAB skulle återställningsåtgärder vidtas och SSAB lämnade in en återställningsplan avseende sandmagasinet till länsstyrelsen. Beträffande den nu aktuella munken, vilket reglerar avbördning från magasinet skulle befintlig munk med schakt och horisontell ledning behållas i 3-5 år. Därefter skulle det avgöras om schaktet och munken kunde tätas med ett betongblock på munken och igengjutning av utloppsledningen. Detta har fortfarande inte utförts av SSAB. Vad SSAB har gjort är att man efter en tid besiktigade munken och konstaterade att den fungerade. Det var emellertid inte det som SSAB skulle kontrollera. SSAB skulle enligt sina egna åtaganden kontrollera om det gick att täta munken med ett betongblock och om det likaledes gick att täta schaktet genom igengjutning. Det finns ingen dokumentation om att länsstyrelsen godkänt att SSAB underlät att göra vad som man åtagit sig i återställningsplanen. Bergvik anser därför att SSAB:s åtagande alltjämt gäller och att man inte kan komma ifrån enbart genom underlåtenhet. Hade SSAB gjort vad man åtagit sig hade munken och schaktet aldrig behövt besiktigas och det är fortfarande relevant att vidta de åtgärder som SSAB åtagit sig. Föreläggandet mot bolaget ska därför upphävas.

SSAB har inte heller följt de återställningskrav som Naturvårdsverket ställt för sandmagasinet i tillståndet av den 5 oktober 1973 enligt miljöskyddslagen. Enligt villkor 9 i nämnda tillstånd ska sandmagasinet så snart det har tagits i anspråk och slutligt utnyttjats besås och skogsplanteras, området ges ett från landskapsvårdssynpunkt godtagbart utseende. Det kan förvisso vara så att Stora Kopparbergs Bergslags AB angett att det inte var önskvärt att magasinet skulle planteras med skog på grund av möjligheten till jakt. Det innebär dock inte att det även skulle lämnas vattensamlingar i området. Något sådant ger inte villkoret något utrymme för. Länsstyrelsen har heller inte haft rätt att ändra gällande villkor i ett tillstånd. Därmed kvarstår den skyldighet för SSAB med anledning av gruvans

nedläggning. Hade det inte lämnats någon vattenförekomst inom magasinet hade det inte heller behövts någon dammanläggning för att reglera avbördningen på det sätt som nu är fallet. Bergvik anser därmed att länsstyrelsen har gjort fel som inte avkrävt SSAB att utföra de åtgärder bolaget varit skyldiga att utföra med anledning av nedläggningen. Detta är inte en skyldighet som kan ankomma på någon annan enbart för att SSAB har underlåtit att utföra åtgärderna. Även på denna grund ska således det aktuella föreläggandet mot bolaget undanröjas i avvaktan på att de åtgärder som långt tidigare skulle ha utförts kommer till utförande.

Länsstyrelsen har bestritt bifall och anfört följande. Bolaget har gjort gällande att underhållsskyldigheten kvarstå för den som en gång var rättighetshavare enligt 11 kap. 17 § andra mening miljöbalken. Oavsett om det fanns ett motsvarande lagrum i den äldre vattenlagen som gällde då SSAB var verksamhetsutövare, så kan inte länsstyrelsen avgöra huruvida rätten att disponera över marken enligt gruvlagstiftningen är att anses som sådan särskild rätt som avses i 11 kap. 17 § andra meningen miljöbalken och dess eventuella motsvarighet i äldre tvångsrätt. Då tvångsrätt kan bli aktuella framgår av 28 kap. 10 § miljöbalken och uppkommer genom beslut av miljödomstolen enligt förarbetena till miljöbalken (prop. 1997/98:45 s. 299). Vidare står också att läsa att tvångsrätt för tillfälliga ändamål upphör när behovet inte längre föreligger. Huruvida detta resonemang är överförbart på ett eventuellt likalydande lagrum i äldre vattenlagen känner inte länsstyrelsen till. Oavsett detta så fråntar det inte bolagets skyldighet att underhålla och ha erforderlig tillsyn över anläggningen i dag såsom fastighetsägare och tillika verksamhetsutövare under en avsevärd period.

Kraven på skötsel och underhåll varierar med hänsyn till vattenverksamhetens och anläggningens art och omfattning, störst krav bör ställas dammar enligt förarbetena till miljöbalken (prop. 1997/98:45 s. 139). På gruvdammar bör kunna ställa särskilt höga krav menar länsstyrelsen, eftersom det oftast är mycket förorenade massor som dammarna ska kunna innehålla för framtiden. Att ställa krav på besiktning utförs och att därefter lämna förslag på säkerhetshöjande åtgärder gällande

gruvdamm som tidigare gått till brott utan efterföljande åtgärder faller väl inom det som skäligen kan krävas av den underhållsskyldige.

De åtgärder som vidtogs av SSAB i samband med återställningen enligt återställningsplanen ansågs då vid det tillfället troligen vara tillräckliga eftersom något dokument eller annat inte påtalar motsatsen. Vad länsstyrelsens känner till har inte heller bolaget eller Stora Kopparbergs Bergslags AB ställt några ytterligare krav på SSAB med anledning av detta. I och med de vidtagna återställningsarbetena uppfyllde då SSAB sin återställningsskyldighet efter sin korta verksamhetsperiod och underhållsskyldigheten återgick då till Stora Kopparbergs Bergslags AB.

De beskrivna åtgärder som SSAB skulle utföra i enlighet med planen är inte så precisa utan lämnar utrymme för tolkning. Det finns inget absolut krav på att munken skulle tätas med betongblock och igengjutning av utloppsledningen. Det står heller inget angivet huruvida SSAB efter avgörandet, då 3-5 år förluppit, om det var möjligt att täta munken med betong skulle ha något förlängt underhållsansvar eller behöva vidta andra eventuella åtgärder om man kom fram till att inte täta munken med betong eller gjuta igenom ledningen.

Bergvik menar vidare att SSAB inte följt de återställningskrav som Naturvårdsverket ställde i beslutet från 1973. Ordalydelsen i skrivningen måste, enligt länsstyrelsen, inberäkna ett visst mått av frihet och att en vattenspegel mycket väl skulle kunna inrymmas inom detta.

Eftersom Bergvik, dåvarande Stora Kopparbergs Bergslags AB framför synpunkter gällande avsteget från villkoret angående skogplantering har de bevisligen haft möjlighet att lämna synpunkter och påverka SSAB:s åtgärder i samband med återställningen under denna period. Skogsplanteringen skulle även den, precis om översynen av munken och dess ledningar, ske efter 3-5 år så att gräset skulle ha hunnit etablera sig enligt återställningsplanen. Detta talar starkt för att Stora Kopparbergs Bergslags AB samtyckt till SSAB:s övriga vidtagna åtgärder i samband med återställningen. SSAB har därigenom uppfyllt sin

återställningsskyldighet. Någon kvarvarande underhållsskyldighet för dammen har inte SSAB.

Bergvik har genmält följande. Länsstyrelsen menar att naturvårdsverkets återställningskrav mycket väl kan innefatta möjligheten att anlägga en mindre sjö när anläggningen tjänat ut sitt syfte. Någon sådan frihetsgrad enligt kravet finns inte. Just denna avvikelse från återställningskravet är grunden till dagens problem. Om inte någon sjö hade tillskapats så hade inget dammgennombrott kunnat ske. Om Naturvårdsverkets beslut hade följts så hade anläggningen idag utgjort en torrlagd och skogsklädd terrängformation och reglerna i 11 kap. miljöbalken om vattenverksamhet hade överhuvudtaget inte varit aktuella. Några särskilda åtgärder inom området hade då sannolikt inte heller varit behövliga i något avseende.

DOMSKÄL

I ärendet aktuell gruvdamm är, enligt mark- och miljödomstolens mening, en integrerad del till sandmagasinet, vilket i sin tur utgör den tidigare gruvverksamhetens gruvavfallsdeponi. Sandmagasinet utgör en föroreningsskada, jfr MÖD 2010:11. Mark- och miljödomstolen anser i likhet med länsstyrelsen att Bergvik Skog AB genom sitt långa ägandeskap av fastigheten och som tidigare huvudsaklig verksamhetsutövare vid Håksbergs gruva är ansvarig för att vidta de nödvändiga åtgärder som behövs för att förhindra spridning av föroreningsskadan. Vid sådant förhållande fråntar SSAB:s eventuella ansvar inte Bergvik Skog AB från ansvar. Till skillnad från länsstyrelsen anser domstolen dock att det är fråga om avhjälpande av en föroreningsskada (efterbehandlingsansvar) och att tillämpligt lagrum därför är 10 kap. 4 § miljöbalken och inte 11 kap. 17 § miljöbalken. Mark- och miljödomstolen anser att den förelagda besiktningen behövs och att den är skälig. Länsstyrelsens beslut bör därför ändras endast på det sätt att angivna tidsfrister ändras.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se domsbilaga 2 (DV427)

Överklagande senast den 16 oktober 2013. Prövningstillstånd krävs.

Bjarne Karlsson

Ola Lindstrand

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Bjarne Karlsson, ordförande, och tekniska Ola Lindstrand.

BESLUT

1(4)

2013-01-14

Dnr: 535-3247-2012

delg.kv.

NACKA TINGSRÄTT

 INKOM: 2013-02-19
 MÅLNR: M 1002-13
 AKTBIL: 8

Miljöenheten
 Magnus Hagström
 Direktnr. 023-810 52
 Faxnr. 023-811 18
 magnus.hagstrom@lansstyrelsen.se

BERGVIK SKOG VÄST AB

Gällande det i november 2009 inträffade läckaget i sandmagasinet vid Håksbergs gruva, Ludvika kommun

Beslut

Länsstyrelsen förelägger Bergvik Skog Väst AB (nedan kallat Bergvik) att tillse att en oberoende sakkunnig besiktning utförs på dammen vid sandmagasinet som havererade 2009 på fastigheten X, Ludvika kommun. Detta ska ske så snart det är möjligt under barmarksperioden, dock senast den 31 augusti 2013. Besiktningen ska utföras för att utreda dess skick och förslag ska ges på nödvändiga säkerhetshöjande åtgärder för att ytterligare minimera risken för ett framtida damngenombrott. Resultatet från besiktningen och de åtgärder Bergvik avser att vidta med anledning av detta ska redovisas, så snart det är möjligt, för Länsstyrelsen, dock senast den 30 september 2013.

Redogörelse för ärendet

Länsstyrelsen blev av Ludvika kommun uppmärksammat på läckage i det aktuella sandmagasinet den 23 november 2009. Länsstyrelsen besökte dammen några dagar senare den 27 november tillsammans med C O, Ludvika kommuns miljökontor. Det hela verkade då ha "tätat" till sig och vattenytan hade åter stigit. Ett efterföljande möte skedde den 10 december 2009 med Bergvik Skog AB representerad av S B och SSAB representerad av K K och J O.

Enligt vad Länsstyrelsen erfar har Stora Kopparbergs Bergslags AB drivit gruvverksamhet på platsen mellan 1965 och 1978. 1978 övertogs driften av SSAB fram till nedläggningen i december 1979. Stora Kopparbergs Bergslags AB har under tiden 1969 till 2003 varit ägare till den aktuella fastigheten därefter övertog Bergviks Skog Väst AB fastigheten som följd av en fusion.

Den senaste handlingen i Länsstyrelsen arkiv som berör sandmagasinet är ett beslut från Länsstyrelsen daterat 1980-07-22 angående en plan som SSAB insänt för landskapsvårdande åtgärder vid Håksbergs sandmagasin. I beslutet tillstyrktes de förslag på landskapsvårdande åtgärder som föreslagits. Bland annat anges i planen att den befintliga munken med schakt och horisontell ledning bibehålles i 3-5 år. Efter den tiden

skulle det avgöras om dessa kunde tätas med ett betongblock på munken och igengjutning av utloppsledningen.

Vid mötet den 10 december 2009 begärde Länsstyrelsen att SSAB skulle inkomma med en skriftlig redogörelse huruvida de åtaganden i planen för landskapsvårdande åtgärder vid Håksbergs sandmagasin uppfyllts. SSAB inkom med den skriftliga redogörelsen den 26 januari 2010. Där framgår att SSAB anser sig ha uppfyllt i huvudsak de åtagande i enlighet med planen. Med avseende på munken så besiktigades den efter 3-5 år och det konstaterades att konstruktionen fortfarande fungerande och fyllde sin funktion. Utifrån SSAB:s perspektiv så avslutades ärendet för deras del i och med att gruvan lades ned och de landskapsvårdande åtgärderna slutfördes. Eftersom de inte är fastighetsägare till området har de inte haft anledning att vidta ytterligare åtgärder. Det har inte hittats något dokument, vare sig hos Länsstyrelsen, Bergvik Skog AB eller SSAB som visar att någon slutbesiktning genomförts efter de vidtagna åtgärderna.

Bergvik Skog AB bereddes möjlighet att yttra sig över SSAB:s redovisning vilket inkom till Länsstyrelsen den 5 februari 2010. Där framgår att Bergvik Skog AB anser att de aldrig såsom fastighetsägare, dåvarande Stora Kopparbergs Bergslags AB fått möjlighet att lämna synpunkter på planen för landskapsvårdande åtgärder. Bergvik Skog AB har efterlyst ett protokoll från en slutbesiktning där Länsstyrelsen och SSAB varit närvarande efter åtgärdernas utförande. Något sådant dokument har som tidigare nämnts inte hittats i arkiven. Bergvik anser att planen frångåtts i åtminstone ett väsentligt avseende, nämligen det angående den så kallade munkens liksom tillhörande rörledningars permanenta igensättning som inte verkställdes enligt planen. Bergvik menar vidare att om planen fullföljts med sikte på framtiden och inte enbart på tidpunkten för besiktningstillfället så hade olägenheter, som nu visat sig, sannolikt inte uppkommit.

Bergvik Skog AB menar också att det är orimligt att två parter, som tillsammans upprättar en åtgärdsplan och denne sedermera inte visar sig fungera skjuter över ansvaret på en tredje part. Bergvik anser att SSAB nu skall fullgöra den permanenta förslutning av anläggningarna som man underlät att göra i början på 1980-talet.

I oktober 2012 gavs Bergvik och SSAB en förnyad möjlighet att lämna eventuella nya uppgifter som kan ha framkommit sedan de sist hade möjlighet att lämna synpunkter. SSAB meddelade att de inte hade några ytterligare synpunkter. Bergvik kompletterade sina tidigare handlingar med att framföra i huvudsak att den landskapsvårdande åtgärdsplanen brutit mot ett av villkoren i Naturvårdsverket givet tillstånd till utökning av gruvdriften vid Håksberg den 5 oktober 1973. Det aktuella villkoret i det tillståndet från 1973 lyder: "Så snart sandmagasinet helt tagits i anspråk och slutligt utnyttjats skall detta besås och skogsplanteras och området ges ett från landskapsvårdande synpunkt godtagbart utseende". Innehållet i villkoret är sådant menar Bergvik att hela sandmagasinet skulle besås och skogsplanteras när det tjänat ut sitt ändamål. Detta ska då strida menar Bergvik mot den plan där SSAB föreslog och Länsstyrelsen sedan inte hade någon erinran emot skulle låta "de vattenytor som eventuellt bildas vid magasinets lägpunkter behålles". I beslutet från 1973 menar Bergvik att det inte fanns utrymme för att tillåta någon vattensamling och att det är vattensamlingen och underlåtenheten att täta den så kallade munken och igengjutning av utloppsledningen som orsakat dammhaveriet.

Motivering

Länsstyrelsen anser att Bergvik Skog AB genom sitt långa ägandeskap av fastigheten och såsom tidigare huvudsaklig verksamhetsutövare vid Håksbergs gruva ska anses vara den part som ansvarar för att vidta de nödvändiga åtgärder som förhindrar liknande framtida scenario med utströmmande slamhaltigt vatten. Enligt 11 kap. 17 § miljöbalken är den som äger en vattenanläggning skyldig att underhålla den så att det inte uppkommer skada för allmänna eller enskilda intressen genom ändringar i vattenförhållandena.

Underhållsskyldigheten gäller så länge anläggningen finns kvar. Underhållsansvaret innebär att ägaren är skyldig inte bara att utföra löpande reparationer utan även att bygga om en anläggning som har tjänat ut. Även om anläggningen inte vidare ska användas får den inte lämnas i ett sådant skick att det är risk för att den orsakar skada.

Gällande SSAB verksamhetsperiod på området 1978-79 så är det i dagsläget osäkert huruvida de nyttjat den aktuella dammen under sin korta verksamhetstid. Skulle det vara så att SSAB nyttjat dammen så bör detta dock inte frånta Bergvik ansvaret då de haft en betydligt längre verksamhetstid samt att de under hela perioden varit ägare av fastigheten. Vad gäller ansvaret för de föroreningar som spreds från dammen så anses Bergvik även ha ett övergripande ansvar för dessa, dels som tidigare verksamhetsutövare och dels som ägare av den aktuella fastigheten och därmed som förvarare av de förorenade massorna i sligdammen. Även här bedöms ett eventuellt ansvar hos SSAB vara underordnat det som åvilar Bergvik till följd av den förhållandevis korta verksamhetstiden.

Länsstyrelsen gör inte samma tolkning som Bergvik av villkoret i beslutet från 1973. Bergvik menar att villkoret ska tolkas som att hela sandmagasinet ska besås och skogsplanteras och villkoret därför inte ger möjligt till att tillåta någon eventuell vattensamling. Länsstyrelsen menar att villkoret säger att sandmagasinet ska besås och skogsplanteras och ges ett i övrigt ur landskapsvårdssynpunkt godtagbart utseende. I det förslag för landskapsvårdande åtgärder som SSAB tog fram och Länsstyrelsen sedermera inte hade någon erinran emot bedömdes det då vid det tillfället troligen vara okej ur en sådan synvinkel att tillåta en eventuell vattensamling. Enligt uppgift från en tidigare miljöchef på SSAB, Bengt Andersson så utfördes aldrig någon tallplantering för att markägaren och jaktvårdslaget ville ha marken öppen för jakt. B A är den person som också skrev förslaget till landskapsvårdande åtgärder.

Det har numera förflutit en avsevärd tid sedan de landskapsvårdande åtgärderna vidtogs av SSAB vid sandmagasinet. Oavsett huruvida SSAB uppfyllt den av Länsstyrelsen fastställda planen för landskapsvårdande åtgärder vid sandmagasinet och oavsett om dåvarande Stora Kopparbergs Bergslags AB getts möjlighet till synpunkter angående planen så bedömer Länsstyrelsen det idag vara i huvudsak, nuvarande Bergvik som ansvarar för dammanläggningens skick och säkerhet. Att friskriva sig det ansvar som föreligger idag, ett ansvar som dammägare att säkerställa dammens skick och säkerhet genom att bland annat hänvisa till att planen inte utgick ifrån ett framtidsperspektiv går inte menar Länsstyrelsen. Huruvida läckaget i november 2009 uppstod på grund av bristande underhåll de senaste 25-30 åren eller på grund av att SSAB inte fullgjorde sin skyldighet enligt den fastställda planen i början på 1980-talet lär förbli oklart. Oavsett hur det är med den saken så inträffade ett läckage 2009 och underhållsansvaret har sedan 25-

30 år legat helt på Bergvik menar Länsstyrelsen. Om Bergvik såsom fastighetsägare ansett att SSAB inte fullgjort sina åtaganden efter att driften lades ned 1979 så borde de rimligen ha meddelat SSAB detta långt tidigare så de haft någon rimlig möjlighet till rättelse. Bergvik Skog AB får därför ändå anses vara den part som genom sitt långa ägandeskap av sandmagasinet och därigenom också haft rådigheten att vidta och tillika skyldighet att vidta åtgärder för att förhindra ett dammbrott.

Upplysning

Med anledning av Bergviks ägandeskap till fastigheten och dammen så vill Länsstyrelsen upplysa att om det idag föreligger ett behov av brådskande underhållsåtgärder på dammen för att förhindra ytterligare haveri eller liknande så åligger det Bergvik att omgående vidta åtgärder enligt 11 kapitlet 17 § miljöbalken. Eventuella brådskande åtgärder som behöver vidtas ska rapporteras till Länsstyrelsen enligt egenkontrollföreläsningen (1998:901).

Hur man överklagar

Detta beslut kan överklagas till Mark- och miljödomstolen enligt bifogat formulär 18.

I detta ärende har biträdande enhetschef Stefan Tansbo beslutat, Magnus Hagström föredragande.

Stefan Tansbo

Magnus Hagström

Bifogas:

Formulär 18

Kopia till:

SSAB, K K , Box 70, 101 21 STOCKHOLM

Ludvika kommun, 771 82 LUDVIKA